Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 51, Nisan 2021, s. 559-573

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.50151>

Necati GÜL

Istanbul Aydın Üniversitesi Tarih Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi,
necatigul1011@gmail.com

II. ABDÜLHAMİD DÖNEMİ OSMANLI DEVLETİ-ALMANYA İLİŞKİLERİ

Özet

19. yüzyılda Almanya'nın hızlı gelişimini ve sömürgecilik faaliyetlerini Ortadoğu üzerindeki politikalarının neler olduğunu dönemin kaynaklarını da inceleyerek belirtmeye çalıştım. Almanya'nın tarihçesi hakkında daha fazla bilgi edinmek için farklı kaynaklara başvurduğumuzda Almanya'nın, Fransa'dan sonra 1789 ihtilalinden en çok etkilenen ülke olduğunu görmüş olduk. 1789 ihtilalinin de gelişim ve sömürgecilik üzerinde etkisinin ne boyutta olduğunu görmüş olduk. Almanya 19.yüzyıldan sonra izlediği sömürgecilik faaliyeti sayesinde büyüme kapasitesi yüksek iken bu durum Osmanlı'da tam tersine gerçekleşmiştir. Almanya sömürgecilik faaliyetlerine başlarken dünyanın egemen güçleri ile mücadeleye gireceğini bilmekteydi. Sömürgecilik faaliyetlerin de geç kalan Almanya daha sömürülmemiş Ortadoğu ülkelerine doğru yönelme planı yapmıştır. Almanya'nın yöneldiği iki devlet vardır. Biri İran diğeri ise Osmanlı Devletidir. Osmanlı Devleti'nin kendini yalnız hissedip tek dostunu Almanya olarak görmesi sonucunda Almanya sömürgeciliğin bir kolu olan kendi kültürünü Osmanlı Devletine yerleştirmeye başlayacaktır. Almanya askeri konular başta, İslam'a yakınlık, demiryolları ve okullar açarak Osmanlı Devleti'nin içişlerine müdahale şansı bulacaktır. Bu çalışmamızda II. Abdülhamid döneminde Osmanlı-Almanya ilişkilerinin gelişim merhalelerini inceleyeceğiz.

Anahtar kelimeler: Almanya, Osmanlı, II. Abdülhamid, Bismarck, II. Wilhelm

II. ABDÜLHAMİD OTTOMAN EMPIRE- GERMANY RELATIONS

Absract

In the 19th century, I tried to indicate the rapid development of Germany and its colonial activities by examining the sources of the period, what their policies on the Middle East were. When we turned to different sources to learn more about the history of Germany, we saw that Germany was the country most affected by the 1789 revolution after France. We have seen the extent of the impact of the 1789 revolution on development and colonialism. While Germany had a high growth capacity thanks to the colonial activities it followed after the 19th century, this situation happened in the Ottoman Empire on the contrary. As Germany started its colonial activities, it knew that it would fight with the ruling powers of the world. Germany, which is also late in colonial activities, has made a plan to move towards the Middle Eastern countries that have not yet been exploited. There are two states to which Germany is headed. One is Iran and the other is the Ottoman Empire. As a result of the Ottoman Empire feeling lonely and seeing Germany as its only friend, Germany will begin to place its own culture, which is a branch of colonialism, in the Ottoman Empire. Germany will find the chance to intervene in the internal affairs of the Ottoman Empire by opening military issues, proximity to Islam, railways and schools. In this study, II. We will examine the development stages of Ottoman-German relations during the reign of Abdülhamid.

Keywords: Germany, Ottoman, II. Abdülhamid, Bismarck, II. Wilhel

GİRİŞ

Osmanlı Devleti - Almanya ilişkilerinin köklü bir geçmişe sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu çalışmanın başlangıcı da 1147'de Türkler ve Almanlar arasındaki ilişkiler olacaktır. Bu ilişkiler hem dostane hem de haçlı seferlerini örnek vermek gerekirse bazen de savaş sayesinde gerçekleşmiş ilişkilerdir. Fakat 18.yüzyıla kadar etkin bir iletişimin olduğunu söylemekte mümkün değildir. Alman birliği bu yıllarda sağlanacaktır. Almanya birliğini sağlayan Bismarck dış politikası nedeniyle Osmanlı Devletine olan tavrı biraz mesafeli olacaktır. Osmanlı'ya yaklaşırsa diğer devletler ile arasının bozulacağından korkan bir Almanya modeli olacaktır. Bu politika çerçevesinde Osmanlı Devleti ile yaklaşmanın bu politikaya zarar geleceği endişesi duyulmuştur.

1871'den sonra Almanya birliği sağlanmıştır. Almanya birliğinin sağlanması ile birlikte Osmanlı Devleti -Almanya ilişkileri başlamıştır (Potyemkin 2009: 384) . Fakat ilk aşamalarda birbirine soğuk olan bu iki devlet II. Wilhelm'in 1888'de imparatorluğu Bismarck'tan alınca onun tam tersine politikalar izleyerek sömürü bölgeleri elde etmeye çalışacaktır. Bismarck'ın tam zıttı olan Wilhelm dış politikada saldırgan bir tutum sergilediği için Avrupa'da bulunan birçok devlet Almanya'ya düşman olacaktır. Zira Almanya geç başladığı sömürge yarışına diğer devletlerin sömürüsüne göz dikecektir.

Almanya diğer devletlerin sömürülerinin ortak olmayacağını görünce başka stratejiler geliştirmek zorunda kalmıştır. Bu stratejinin baş aktörleri Rusya, Çin, İran ve Osmanlı'dır. Başlarda Rusya'nın zenginliklerinden yararlanmak isteyecektir. Fakat bu zenginliklerin tadını en fazla 10 yıl tadacaktır, zira Rusya'yı bir pazar olarak kullanan Almanya, Rusya'nın

Sanayileşme Devrimini tamamlamasıyla bu serüven yarıda kalacaktır. Rusya'dan umudunu kesen sömürü atı Almanya bu seferde gözünü Çin'e koyacaktır. Fakat burada da Japonya'nın müdahalesi ile karşı karşıya gelen Almanya buradaki emellerine de kavuşamayacaktır. En nihayetinde önünde bulunan iki seçenektan biri olan İran'a yönelim gerçekleşecektir. Aslında İran'ın da Almanya'ya karşı bir sempatisi vardır. Fakat Almanya burada da istediğini tam anlamıyla gerçekleştiremeyecektir. Son ve gerçekten de Almanya'nın hem ekonomisini ve askeri anlamda bu devletin gücüne güç katacak daha sömürülmemiş, zengin kaynaklara sahip olan Osmanlı Devleti topraklarına göz dikilecektir.

Osmanlı Devleti Sanayi Devriminin gerçekleşmesi ile birlik birtakım ekonomik sorunlar yaşayacaktır. Bundan dolayı Avrupalı devletler Osmanlı Devleti'nin bu durumunu fırsat bilerek Osmanlı Devleti topraklarını sömürmeye çalışacaklardır. Bunları Osmanlı Devleti'nin fark etmesi sonucunda hiç kimseye bu konuda imtiyaz vermeyerek Almanya'ya hazır çorba ısmarlayacaktır. Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu siyasi yalnızlık bunun yanında da ekonominin gitgide kötüye gitmesiyle Almanya'nın yaklaşımlarına olumlu cevaplar verilecektir.

İki tarafın birbirine yaklaşma sebepleri vardır. Bu sebeplerin en başında iki tarafında kendi çıkarları için birbirlerine yaklaştığını söylemek mümkündür. En nihayetinde Almanya'nın Osmanlı Devletine yaklaşmasının sebebi bu bölgenin zenginliklerinden yararlanmak ve askeri bir güç olarak herhangi bir savaş durumunda Osmanlı Devleti halifesini kullanarak Müslüman halkı yanında bulundurmak güdüsüydü. Osmanlı Devleti ise Almanya ile birlikte geç kaldığı Sanayi Devrimine ayak uydurmaya çalışacak, siyasi bir dayanak bulacak ve ekonomisini düzeltecekti. Fakat bu yakınlaşmadan karlı çıkan Almanya olacaktır. Osmanlı toprakları günden güne dost görünerek Almanya tarafından sömürülecektir.

OSMANLI DEVLETİ-ALMANYA İLİŞKİLERİNİN OLUŞUMU

Almanya 1871'e kadar 39 küçük devletçik halinde bulunmuş topluluklardır (Karadağ 2015: 124). Hatta bunlara devlet demek dahi yanlış olacaktır. Bu devletler Avusturya himayesi altında yaşamaktaydılar. Fakat Avusturya bir Germen devleti olsa da Germenlerin bir yurdu olarak gözükmüyordu. Zira Avusturya da birçok ırk yaşamaktaydı. Germenler gibi onlarda birçok haklara sahipti. Avusturya bir tek Germen ırkının değil tüm ırkları içinde barındıran bir devlet niteliğindeydi. Bu da Germen ırkını ileride rahatsız edecektir. Tabii bunların dışında germen ırkı dediğimiz gibi 39 farklı duka denen devletçiğe ayrılmış olsa da aralarında hep bir çatışma vardı. Bu çatışmalar halkı rahatsız edecek Germen halkları ve yöneticileri bu durumdan ve Avusturya'nın hegemonyası altından kurtulmak adına bir takım girişimde bulunacaktır. Almanya denince ilk akla gelen Avusturya olmasına rağmen durum biraz farklıydı. Az önce bahsettiğimiz gibi Almanya 39 küçük devletçiğe bölünmüştü. Bu devletçiklerin her birinin kendi bürokrasisini kendi yönetimini kurmuş olduğunu kendi kendilerini yönetmeye çalıştıklarını görmekteyiz (Karadağ 2015: 124). Fakat bu Avusturya denetimi altında yapıliyordu. Avusturya'nın bir kısmı ise Polonya içinde kalıyordu. Almanya diye andığımız devlet zaten buradan gelişmiş ve buradaki imparatorluklar için kullanılacak bir kavram olarak sürecelecektir. Prusya İmparatorluğu ve Prusya Krallığının da Polonya'da kurulduğunu görmekteyiz (Kılıç 2005: 4). Bundan dolayı Almanya'nın nerde kurulduğu bilgisi az önce saydığımız nedenlerden dolayı karıştırılmakta olsa da gerçek şudur; Almanya, Polonya üzerinde bulunun 39 duka devletçığının bir kısmının devamıdır demek mümkündür.

ALMANYA-OSMANLI DEVLETİ İLİŞKİLERİNİN GELİŞİMİ

Konumuz Almanya ve Türk münasebetleri üzerine olduğundan dolayı ilk Türk-Alman ilişkilerinin nasıl geliştiğini anlatarak Almanya'nın geçmişte Türkler üzerindeki tavrının neler olduğunun cevabını da bulmuş olacağız.

İlk Türk-Alman ilişkileri II. Konrad devrinde gerçekleşmiştir (Kılıç 2005: 4). Bu durumda haçlı seferlerinin gerçekleştiği tarihe denk gelmektedir. 1147'de bilindiği üzere papanın da etkisiyle hemen hemen tüm Avrupa ülkeleri buna Avusturya dâhil olmak üzere Anadolu topraklarına bir saldırı gerçekleştirmiştir. Bu saldırıyı yapanların arasına az önce üstünde durduğumuz Germen ırkları da dâhil olacaktır. İlk çatışma İznik'te gerçekleştiği için Türk-Alman ilişkilerinin ilk defa 1147'de İznik ve çevresinde gerçekleştiğini söylemek mümkündür.

Haçlı savaşlarından daha sonra gerçekleşen başka bir yakınlaşmada Kanuni Sultan Süleyman döneminde görülmektedir. Kanuni Sultan Süleyman döneminde Kanuni'nin Almanlara yardım ettiğini görmekteyiz. 1562 yılında siyasi ve bürokrasi anlamında olumlu gelişmelerin olduğunu söylemek mümkündür. Ogier Chiselin de Busbecq denen devlet adamı elçi olarak V.Karl tarafından görevlendirilmiştir (Alkan 2015: 36). Bu da gösteriyor ki Osmanlı Devleti ve Almanya bu devirde iyi münasebetlerde bulunmuş, bir takım anlaşmazlıkları çözmek için bu yola da başvurmuştur. Busbecq laleyi Avrupa'ya tanıtan ilk kişi olmuştur. Osmanlı Devleti o devirde Avrupalı ülkelerden daha iyi konumdaydı. Hem medeniyet hem kültür anlamında daha gelişmiş olan Osmanlı Devleti ülkesini gören elçi bunun üzerine bir şaşkınlık geçirmiştir. Osmanlı Devleti'ndeki yönetim biçiminin kendi ülkesinde de olması için çaba göstermiş ve fikirlerini ortaya koymuştur.

Hatta gönderilen elçi Osmanlı Devleti ülkesinden o kadar etkilenmiştir ki Alkan'a göre bu gördüklerini bir mektupta yazmıştır. Mektup Avrupa'ya ilk lale tanıtımı olduğu için önem arz etmektedir. Bakıldığında mektubun içeriği şu şekildedir; "Tulipa turcarum" (Türklerin Lalesi) diye bir başlıkla başlar daha sonra böyle devam eder;

Edirne'den İstanbul'a giderken, yolda çok çeşitli çiçek türleri ile karşılaştık. Nergis ve sümbül dışında Türklerin lale olarak adlandırdığı bir çiçek türü vardı. Bu çiçekleri kışın ortasında, çiçek yetişmesine uygun olmayan bir sezonda görmek bizi çok şaşırttı. Özellikle lalenin çok az kokusu olmasına rağmen güzelliği ve renk çeşitliliği takdir edilecek boyuttaydı."(Alkan 2015: 37).

Görüldüğü üzere mektupta bu hayranlık dile getirilmiştir. Anlaşıyor ki Almanlar da 13.yüzyıldan beri gelen bir Osmanlı Devleti hayranlığı vardır. Aynı zamanda bu hayranlık Osmanlı'nın kültür medeniyetine olduğu kadar coğrafi konumuna, yeraltı ve yerüstü gibi doğal zenginliklerine karşıydı.

1876'da Osmanlı Devleti topraklarında başlayan Almanya sömürgeciliğinin bu yıllar da temelini atıldığı görülmektedir.

Osmanlı Devletinin Almanlarla bir diğer münasebeti 1699'da görülmektedir. Yapılan Karlofça Antlaşması ile Avrupalı Devletler ile yeni münasebetler gelişmiştir. Bu gelişmenin içinde Prusya'da olacaktır (Kurtaran 2015: 117). 16 yıl süren çekişmeler sonucunda Osmanlı Devleti Macar topraklarını kendi himayesine almayı başaracaktır (Kılıç 2005: 5).

Osmanlı Devleti ve Almanya'nın ilk resmi münasebeti ise 1701'de gerçekleşeceğini söyleyebiliriz. Nitekim bu münasebet çıkar ilişkisine bağlı bir münasebettir. Osmanlı Devleti, Rusya'nın gücünü kırmak için Almanya ile ittifak yapacaktır. Daha doğrusu Almanya'yı

Rusya'ya karşı bir silah olarak kullanacaktır. Tabii ki bu olay en başta İngiltere ve Fransa olmak üzere bazı Avrupa devletlerini rahatsız edecektir. Avrupalılarda yeni bir güç ile karşılaşmak istemiyorlardı. Avrupalı devletlerde Osmanlı Devletinin taktiğini kullanarak Avusturya'yı, Prusya'ya karşı kışkırtacaktır (Kılıç 2005: 5).

Az önce de değindiğimiz gibi Prusya ve Osmanlı Devleti karşılıklı çıkar ilişkisi güderek 18.yüzyılda dostane bir ilişki içerisinde bulunacaklardır. Bu dostane ilişkiyi pekiştirmek amaçlı 1761'de "Dostluk gemicilik ve ticaret antlaşması" bu iki devlet arasında imzalanacaktır (Alkan 2015: 9). Tabi bunlardan öncede antlaşmalar yapılmış olsa da bunlar resmiyete dökülmemiştir. Bu antlaşmadan sonrada dostluk devam edecektir. Osmanlı Devleti kararsız olduğu konularda bazı ıslahatlar konusunda Prusya'nın görüşlerini alacaktır.

Bu ilişkilerin karşılıklı çıkar ilişkileri olduğunu söylemiştik. Fakat Viyana kuşatmasından sonra Osmanlı'nın güçsüz bir devlet konumuna düştüğünü gören Almanya artık Osmanlı Devleti üzerindeki emellerini de değiştirecektir. Başlangıçta güçlü bir devlet olan Osmanlı, Viyana kuşatmasından sonra itibar kaybedecek buda müttefik olan Almanya'yı bir hayli telaşlandıracaktır. Görülüyor ki Almanya Viyana kuşatmasından sonra tamamen Osmanlı Devletini bir piyon olarak kullanılacaktır. Bunun dışında oradaki zenginlikleri ele geçirme gibi düşünceleri bulunmaktadır.

Rusya'nın amacı ise Osmanlı Devleti'nin bu topraklarını alarak balkan devletleri ile bir bağlantı kurmaktır. Bu bağlamda bakıldığında Osmanlı-Rus savaşları(1789) yapılacak ve Osmanlı Devleti güçsüz bir durumda olduğu için Almanya'dan yardım isteyecektir.

Buradaki istemek kelimesi önemlidir, Osmanlı Devleti ilk sefer bir ittifak isteyecek buda Osmanlı Devletinin eskiye göre gücünü kaybettiğinin en açık örneğidir. En nihayetinde Almanya Osmanlı Devletine cüzi bir yardımda bulunacaktır. Zaten bu dönemden sonra yapılan askeri ve siyasi ilişkiler neticesinde Almanya'nın, Osmanlı Devleti üzerindeki nüfuzu başlamış olacaktır (Kılıç 2005: 8). Olaya bu bağlamda bakarsak Osmanlı ve Almanya arasında 1760'tan sonra çıkar ilişkisi için sağlam bir ilişki sağlanmıştır. Osmanlı eski gücünden mahrum kaldığı için Almanya'da Avrupalı devletlerin biraz olsun baskısını kırmak için bu koşullarda dostane bir ilişki içinde gerektiği zaman savaşta gerektiği zaman ise diplomaside müttefik olup diğer ülkelere karşı kendilerini muhafaza ve savunmaya çalışmıştır. Bir de bu dönemde atılan adımlara benzer adımlar atan Bismarck dönemine göz atmanın faydalı olacağını düşünüyorum.

BİSMARCK DÖNEMİ VE OSMANLI DEVLETİNE KARŞI TUTUMU

Otto Von Bismarck 1862'de Prusya başbakanlığına getirilmiştir (Kılıç 2005: 9). Bu devlet başkanı Almanya'nın siyasi birliğini kurmak için dış ülkeler ile iyi ilişkiler kuracaktır. İyi ilişkilerin amacı; sömürgecilik girişine sağlam adımlarla girmek zira Almanya'dan önce Fransa ve İngiltere bu yarışta önde götürüyorlardı. Bundan dolayı devlet kendine sağlam dayanaklar bulmalıydı. Bunu da Bismarck dış ülkelere karşı akılcı bir politika ile kısmen sağlamış olacaktır. Tabii ki Avrupa'daki yerini ve prestijini sağlayacak bir diğer durum ise Almanya'nın, Avusturya üzerindeki başarısıdır (Ortaylı 2006: 15). Bu başarıdan sonra Avrupa'da eskiye göre güç kazanmış bir gözle bakılacak artık eski Almanya'nın yerine yeni Almanya yani güçlü ve ılımlı olan bir Almanya profili olacaktır. Bismarck bu politikayı yürütürken amacı az önce de belirttiğimiz üzere yeni sömürü alanlarına yönelmekti.

Bismarck'ın dış siyasette iyi ilişkiler kurduğunu belirtmiştik. Fakat bu ılımlı yaklaşım fazla sürüyecektir. Nitekim zamanla görülecektir ki Almanya'nın sömürü yarışında geri kaldığını ve İngiltere, Fransa ile mücadele şansının olmadığını görünce buralardan elini çekmeye başlayacaktır. Oysa bu dönemde Bismarck dış işlerine karşı izlediği politika sayesinde balkanlarda bazı ülkeleri ilk sefer himayesi altına alıp oraları sömürmeye başlayacaktır. Bunun dışında yine yapılan bazı antlaşmalar ile Almanya birliğini sağlamış olacaktır.

ALMANYA BİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

1871 yılında Fransa ve Prusya'nın girdiği çatışma sonucunda Alsace-Lorraine'i kendi topraklarına dâhil edip bu şekilde Güney Almanya'yı ve Kuzey Almanya'yı birleştirmeyi sağlayacaktır. Bu şekilde Alman birliği kısmen Bismarck döneminde tamamlanmıştır. Birlik sağlandıktan sonra Almanya İmparatorluğu 'da kurulmuş olacaktır (Kılıç 2005: 9). Kurulan yeni devlet Almanya devleti olarak anılmayacaktır. Prusya'nın temellerinden oluşturulmuş bir devlet olduğundan ötürü bu devlet Büyük Prusya olarak adlandırılacaktır.

Alman birliği üç aşamadan gerçekleşecektir. Bu aşamalar 1864'te Danimarka ile yapılan mücadelede Almanya'nın galip gelmesiyle devlet üstünlük sağlamış olacaktır. Yine bunu takip eden 1866'da gerçekleştirilen Avusturya ve Almanya mücadelelerinden galip çıkan bu devlet buranın hegemonyası altında bulunan Alman devletlerini de kendine bağlamayı başaracaktır. Zaten bu konuya daha önce değinmiştik bu savaş Almanya'nın itibar kazanmasında önemli rol oynamıştır. Bu tarihten sonra zaten adı geçen devlet diğer Avrupalı devletler karşısında bir güç olarak gözükecektir.

Bu da Almanya'nın diğer ülkeler ile iletişim ve antlaşma yapmasını bi hayli kolaylaştıracak bir etken olacaktır. Son olarak Fransa ile girilen mücadelede Almanya galip gelen devlet olacaktır. Almanya bu savaşı kazandıktan sonra ise Fransa'yı antlaşmaya zorlayacaktır. Görüldüğü gibi Almanya kısa sürede Bismarck sayesinde öyle bir güç kazanmış ki bu devletler karşısında üstünlük sağlamış ve kendi isteği ile veya zorla onlara antlaşmalara zorlamıştır (Altıntaş 2012: 39).

Bismarck yeni kurulan devletin İmparatoru olarak tarihe geçecektir. Kurulan devlet içinde birçok ırkı barındırmanın yanında monarşi korunuyordu. Bu bağlamda bakılırsa Bismarck 39 duka devletini bir çatı altında toplayarak onları yeni bir devlete kavuşturmuş olacaktır. Yani Osmanlı ve Rusya gibi bir politika izlemiş demek mümkündür. Ulus devlet yolu izlenerek yeni bir benlik ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Yeni devletin kurulmasına bazı bölgelerde sevince neden olurken misal Berlin gibi bazı bölgelerde de kızgınlığa neden olmuştur (Altıntaş 2012: 39). Daha öncede belirttiğimiz gibi Fransa antlaşmaya zorlanarak Alsace-Loren Prusya topraklarına katılacaktır. Bunların dışında birde savaş tazminatı alınacak ve bazı yerler de işgal kalmayacaktır.

II. ABDÜLHAMİD DÖNEMİ ALMANYA-OSMANLI İLİŞKİLERİ

Berlin Kongresi'nden sonra Osmanlı Devleti eski gücünü kaybetmiş ve itibarsız bir hale gelmiştir. Bu kongreden sonra Osmanlı Devleti eski gücüne kavuşmak için yeni politikalar izleyecektir. Osmanlı Devleti artık bu süreçten sonra birazda Panslavizm politikası izlemeye başlayacaktır. Osmanlı Devleti bu noktada diğer devletlerin yanına yanaşma politikasından vazgeçecektir. Diğer devletlerin Osmanlı Devleti üzerinde hangi emellerinin olduğunu II. Abdülhamid çok iyi biliyordu. Gerileme den sonra Osmanlı Devleti'nde milliyetçilik akımları

görülmektedir. Fakat Almanya diğer devletlerden ayrı bir konum da olacaktır. Çünkü Osmanlı Devletine yanaşma politikası çok ayrı bir şekilde olacaktır. Diğer devletler Osmanlı'ya karşı olan emellerini açıkça uygulamaya çalışırken Almanya ise Osmanlı Devletine iyimser bir hava ile yaklaşacak iyimser bir havayla yaklaştığı için de Osmanlı Devleti Almanya'yı dost sanacaktır. Almanya ilk başta Osmanlı Devletine bir askeri heyet gönderecek ve Osmanlı Devletinin artık içişlerine karışabilecektir (Altıntaş 2012: 118).

Osmanlı Devleti'nde gerileme ile birlikte dış borçların da arttığı görülmektedir. Dış borçların çoğalması ile birlikte Osmanlı Devleti toprakları sömürgeye davet çıkartmıştır. Nitekim borçların çoğalması ile birlikte Düyun-u Umumiye 1881 yılında açılacaktır (Kılıç 2005: 12). Bunun sonucunda ise Osmanlı Devletinin toprakları sömürülecektir. Böylece ülkenin kaynakları yabancılar tarafından sömürülmeye başlanacaktır. Tarımda bozulmalar görülecektir. Bozulan tarım ekonomiyi etkileyecek ve Osmanlı Devleti ekonomisinin satılmasından dolayı itibar kaybederek bu süreçten sonra güçsüz bir hale gelecektir. Hem iktidar bundan etkilenecek hem de halk büyük bir şekilde bu olaydan etkilenecektir. Bu darbenin etkisinden çıkmak pek de kolay bir durum değildi. Çünkü Osmanlı Devleti hem dış borçlar ile dövülüyor hem de kaybettiği toprakların acısını yaşıyordu. II. Abdülhamid şunu iyi gözlemliyordu; Almanya onun devleti içerisinde herhangi bir kargaşa çıkmasını diye mücadele etmiyordu. Fakat İngiltere ve Fransa gibi devletler Osmanlı Devleti içindeki azınlıkları kışkırtıp aralarında kargaşa çıkarmak için uğraşıyordu (Kılıç 2005: 14).

Almanya, Osmanlı Devletine daha çok iyimser bir politika ile yanaştı. Fakat bu yaklaşımın arkasında ikiyüzlülük olacaktır. Daha önceki bölümlerde de değindiğimiz gibi Almanya Osmanlı Devletine iyimser bir politika ile yaklaşarak onu sömürecektir. Almanya Osmanlı Devletini zorla sömüremeyeceğini ve Osmanlı Devletine zorla giremeyeceğinin de farkındaydı.

Bundan dolayı Almanya Osmanlı Devletine zorla saldırmaktansa iyimser bir havada girmeyi deneyecektir. Almanya bunu hem İslam'a yakın olduğunu hem de Osmanlı Devleti yanlısı olduğunu göstererek iyimser bir hava içerisinde Osmanlı Devletini sömürmeye çalışacaktır. Osmanlı'yı sömürme anlamında en başarılı olan ülke de Almanya olmuştur. Buradan da anlaşılıyor ki Osmanlı Devletine uygulanan bu politika tam yerinde bir hareket olmuş ve hedeflenen noktaya tam isabet ettirilmiştir.

1800'lü yıllara gelindiğinde ise Abdülhamid her türlü sıkıntının İngilizlerin başının altından çıktığını biliyordu. Bundan dolayı İngilizlere karşı bir öngörü oluşmuş ve İngilizler Osmanlı Devleti'nin düşmanı olarak görülmüştür. Günün birinde İngilizlerden gelen bir saldırı olursa veya herhangi bir sıkıntı olursa Osmanlı Devleti kendine bir dayanak bulmak zorundaydı. İşte tam da Abdülhamid döneminde Almanya göze çarpıyordu. Zira Abdülhamid Almanya'ya karşı pozitif düşünceler içerisindeydi. Nitekim Almanya daha önce de belirttiğimiz gibi Osmanlı Devletine karşı bir saldırganlık belirtisi veya bir saldırıda bulunmamıştır. Bunun tam tersine Osmanlı'ya karşı ılımlı bir hava içerisinde Osmanlı Devletini destekler politikalar izlemiştir. Abdülhamid'in Almanya'ya karşı pozitif düşünceleri 1800'lü yıllarda Türk Alman ilişkilerini bir kademe daha ileriye götürecektir (Bulut 2019: 120). Fakat Osmanlı Devletinin şu gerçeği bilmiyordu. Almanya'yı dost edinerek aslında bir sonun başlangıcının temelini atmıştı.

1877-1878 yılları Osmanlı Devleti için kıyametin başlangıcıdır. Zira bu tarihte yapılan Osmanlı-Rus (93harbi) savaşında Ruslar, Osmanlı Devletini mağlup edip onu

hegemonyası altına almak için uğraşacak ve başarılıda olacaktır (Başaran 2018: 147). Osmanlı Devleti ne kadar direnmeye çalışsa da bu zorlu geçen savaşın sonuçlarından kurtulamayacaktır. Bu savaşta Osmanlı Devleti fazla toprak kaybedecektir (Yıldırım 2017: 34). Sonuçta Ayestefanos Antlaşmasını imzalamak zorunda kalacaktır. Osmanlı Devleti'nin yapacak hiçbir şeyi yoktu, mecburen bu antlaşmayı kabul etmek zorunda kalacaktı. Ama bu birilerinin işine gelmiyordu, Osmanlı Devleti toprakları üzerinde onlarda hak iddia edecekler, bu ganimet dolu olan ve kaynaklar ile zenginliği dillere destan olan ülkede yer edinmek isteyeceklerdir (Alkan 2015: 43).

Bundan dolayı ilk başta İngiltere olmak üzere bu Fransa, Avusturya ve Macaristan bu antlaşmaya karşı geleceklerdir. Bunun sonucunda ise yapılan görüşmeler sonucunda Berlin Kongresi'nin yapılması kararlaştırılacaktır. Yapılan bu kongrede de Osmanlı Devleti paylaşılabilecektir. Burada bir konu göze çarpıyor ki oda Almanya'nın burada ki tavrıdır. Almanya kongrede Osmanlı Devletini sömürmeye çalışan bu devletlere destek olacaktır. Onları bazı konularda haklı bulduğunu gösteren metinlere yer verecektir. Bu devirde yani Bismarck'ın olduğu bu dönemde Osmanlı Devleti'nin Almanya'dan biraz soğumasını sağlayacaktır. Ama bu hep böyle devam etmeyecektir. Fakat Bismarck'tan sonra gelen II. Wilhelm ise Osmanlı Devleti ile arası iyimser ve dostane bir ilişki sürüyormuş gibi politikalar izlenecektir. Gerçekten de bu dönemde Almanya bazı siyasi konularda Osmanlı Devletine yardımcı olacak ve Osmanlı Devletinin yanında olduğunu belirtecektir.

Berlin Kongresi'nin Osmanlı Devleti için kötü bir hâdise olduğunu daha önce belirtmiştik. Bu kongreden sonra Avrupalı devletler Osmanlı Devleti'nin hemen hemen tüm topraklarını aralarında bölüşmüşlerdi.

Fakat Almanya'nın tavrı burada önemlidir. Almanya ne kadar da diğer devletler gibi Osmanlı'ya karşı bir tavır sergilemiş olsa da Osmanlı Devleti toprakları üzerinde bir hak iddia etmediğinden dolayı Osmanlı Devleti Almanya'yı kendine daha yakın bulacaktır (Bulut 2019: 116). Yine bunu da belirtmek gerekirse Osmanlı Devleti Almanya ilişkilerin bu süreçten sonra daha iyi bir döneme girecektir ve bundan sonra 1908'e kadar Osmanlı Devleti Almanya dostane ilişkiler sürdürüp ikili çıkarlar çerçevesinde yeni bir döneme girmiş olacaktır. Yine şunu anlamak gerekiyor Almanya Osmanlı Devletine sömürü için yaklaşırken Osmanlı Devleti Almanya'ya son dayanağı olduğu için yaklaşmıştır. Eğer Osmanlı Devleti'nin başka bir alternatifi bulunsaydı belki o alternatifi değerlendirebilirdi. Fakat o günün şartlarında maalesef Almanya'dan başka bir alternatif yoktu bundan dolayı Abdülhamid tek çareyi mecburen Almanya'ya yaklaşmakta bulacaktır.

1876'da tahta çıkan Abdülhamid tek ittifakın Almanya ile gerçekleştirilebileceğini öngörüyordu. Bundan dolayı Almanya ile iyi ilişkiler geliştirmeye başladı. Almanya ise bunlara cevapsız kalmayacak ve ilk ilişkiler askeri anlamda olacaktır. Bundan önce ise yani Abdülhamid'den önceki padişahlarda Almanya'yı ziyaret edeceklerdir. Bu seyahatler neticesinde Almanya'nın ordusunun ne kadar donanımlı ve iyi olduğunu gören devlet adamları bu Ordu'nun bilgisinden ve birikimlerinden yararlanmak isteyecektir.

Bundan dolayı Abdülaziz'den beri başlayan bir sempati olduğunu söyleyebiliriz. Bu sempati sadece Abdülaziz de sınırlı kalmayacaktır. Abdülaziz'den sonra gelen ikinci Abdülhamit'te de Almanya'ya karşı bir sempati olacaktır. Abdülhamid Almanya'nın Berlin kongresindeki tarafsız bakışından etkilenecek Almanya'yı bir dost olarak görecektir (Ortaylı 1981: 25). Bu dostça

yaklaşım sonucunda Almanya'da olumlu bir tavır ile 1880'de Osmanlı Subaylarının Almanya'da eğitim görmesine ılımlı bakacaktır (Goltz 2012: 9). Buradan da anlaşıyor ki ne kadar da Osmanlı Devleti Almanya ilişkileri 2 Wilhelm döneminde başladığı söylene de aslında ilk ilişkiler Bismarck döneminde gelişmiştir. Yine 1882 yıllarında Almanya'dan bir askeri heyetin İstanbul'a gönderilerek Osmanlı ordusunun eğitimi için bir istekte bulunulmuştur (Kılıç 2005: 13). Bu istek kabul olmuş Albay Kaehler, Von Der Goltz gibi askeri tecrübeye sahip askerler Osmanlıya gönderilmiştir (Albayrak 1995: 5). Kaehler Osmanlı'ya geldikten sonra ordunun gelişmesi için çaba göstermek yerine daha çok casusluk işi yaparak Osmanlı Devleti'nin gizli kalması gereken sırlarını Almanya'ya sızdırmıştır (Özgüldür 1993: 302). Bu da şunu gösteriyor ki Almanya gerçekten Osmanlı'nın güçlenmesini ve diğer devletler karşısında kendini savunmasını istemiştir. Fakat Almanya bunların hepsini yaparken kendisinin de Osmanlı toprakları üzerinde söz sahibi olabilmek ve kaynaklarını sömürebilmek için bir taban hazırladığı açıkça görülmektedir. II. Abdülhamid'in Almanya'yı kendisine yakın bulup müttefik seçme nedenleri şu şekildedir: (Alkan 2015: 43)

-Ruslarla yaşanan siyasi ve askeri sorunlar,

-İngiltere'ye pek güvenilmemesi zaten İngiltere'de açıkça kendinin dost olmadığını göstermiştir.

-Fransa'nın görmezden gelinmesi,

-Almanya 'yanın İslamcılık ve Ümmetçilik harekâtına destek olduğuna inanmak,

-Almanya'nın, Osmanlı ülkesinde veya diğer İslam bölgelerinde herhangi bir kolonisi veya sömürge faaliyeti olmadığından Almanya dost olarak görülmüştür.

-Almanya'nın hızlı gelişmiş olması ve kısa zamanda büyük güçler arasına girmesi II. Abdülhamid'i Almanya'ya yakınlaştıran nedenler arasında olduğunu söylemek mümkündür.

Almanya'nın nüfusu ne kadar hızlı bir şekilde çoğalmış olsa da ne kadar hızlı bir gelişme gösterse de 1880'lerde gelindiğinde kendi kendine yetemeyeceğini görmüştü. Zira nüfus çok hızlı gelişmişti, 1860'ta 20 milyon nüfusa sahip olan Almanya 20 yıl sonra 50 milyon nüfusa sahip olacaktır (Avcı 2016: 267). Bu denli hızlı bir nüfus artışına kaynakların yetemeyeceğini Almanya biliyordu. Kendi kendine yetemeyen Almanya artık bir değişiklik yapmak zorundaydı. Bismarck döneminde Almanya'nın dış politikası daha çok Almanya'nın topraklarını korumak üzerindiydi (Ortaylı 2006: 16). Gerçekten de Almanya'nın bu dönemde dış kaynaklara ihtiyacı yoktu. Fakat güncellenen ve gelişen dünyada Almanya bu şekilde politikalar izlese de hiçbir fayda göremeyecektir. Bundan dolayı Bismarck yerine II. Wilhelm gelecektir. Wilhelm tahta geldiği zaman Almanya'nın kendi kendine yetemeyeceğini biliyordu bundan dolayı dış politikayı hemen değiştirdi. Wilhelm Bismarck'a göre dış politikada saldırgan bir tavır sergiledi (Ortaylı 2006: 35).

II. Wilhelm izlediği dış politika ile kısa bir süre içerisinde Bismarck'ın kurduğu dış politikayı bertaraf etti. İlk olarak Almanya ile Rusya'nın arası bozulacaktır (Başaran 2018: 147). Bundan yararlanacak olan Fransa ise Rusya ile anlaşma yoluna gidecektir. Bu da demek oluyor ki hem Rusya hem Fransa Almanya'ya bir tehdit unsuru olacaklardır. Tabii bunların dışında bir de İngiltere vardır. Bu ikilinin arasının bozulması ise yine II. Wilhelm döneminde olacaktır. II. Wilhelm lebensraum anlayışı ile İngiltere'yi ve diğer Avrupa ülkelerini rahatsız edecektir. Alman Şansölye Bülow'un şu sözü dikkat çekmektedir: "Almanya hiç kimseyi gölgeye itmek istemiyor, ama güneşteki yerini almaya kararlıdır"(Işık 2011: 56). görüldüğü üzere Almanya

büyük devletlere veya büyük sömürsü olan devletlere tehditkâr bir tavır sergilemiştir. Bu tutum ise o zamanların dünya sömürge devi olan İngiltere'yi rahatsız edecek ve Almanya'yı düşman olarak belirlemesine neden olacaktır. Bundan dolayı Almanya'nın her sömürge arayışında diğer devletler tarafından önüne engeller çıkarılacaktır. Bu nedenlerden dolayı bu dönemde Almanya Osmanlı Devletine yönelmeye başlayacaktır. Osmanlı Devleti de bu devletlere karşı pek de ılımlı bir politika izlemiyordu.

Almanya'nın Osmanlı'ya karşı olan tavrı bu dönemde değişmiştir. Çünkü yaptığı üretimde hızlı bir şekilde geliştiği için hammaddeye olan ihtiyacı artmıştır. Almanya hammadde ihtiyacını karşılamak için II. Wilhelm döneminde yaptığı politikalarla dünyadaki etkin güçler arasında yerini almak istiyordu. Bunun için daha önce de değindiğimiz gibi ilk başta büyük devletlerin sömürsüne göz dikmiş olsa da daha sonradan bu tehlikenin üstesinden gelemeyeceğini anladığı için yeni sömürü alanları bulmaya çalışacaktır. İlk başta Uzakdoğu'ya yani Çin ve Rusya'ya yönelen Almanya buralarda istediğini alamayacaktır. Bundan dolayı daha sonra Ortadoğu politikasını geliştirerek Ortadoğu'nun ham maddelerinden yararlanmaya çalışacaktır. İran üzerindeki emellerine de ulaşamayan Almanya tek seçeneği olan Osmanlı'ya yanaşmak zorunda kalacaktır. Osmanlı Devletine tam anlamıyla yanaşma 1880 yıllarında başlayacaktır (Ortaylı 2006: 22). Yani bu da II. Wilhelm döneminde gerçekleşecek ve II. Wilhelm Osmanlı üzerinde bulunan kaynakları Almanya lehine kullanmaya çalışacaktır. Buradan da anlıyoruz ki aslında Almanya, Osmanlı Devletine yaklaşmasının amacı daha önce de değindiğimiz gibi bir çıkar ilişkisinden meydana gelmiştir. Bir diğer neden ise Almanya bu dönemde diğer devletlerle sıkıntılar yaşıyordu. Bu büyük devletler ile savaşın kaçınılmaz olduğunu düşünen liderler ileride Osmanlı Devleti 'nin savaş konusunda hem stratejik hem de konum açısından Almanya'ya büyük katkılar sağlayacaklarını düşünmüşlerdir. Bundan dolayı Osmanlı Devletine ilgi bu dönemde artmıştır.

Yine bakıldığında zaman büyük devletlerin sömürsü altında birçok Müslüman toprağı vardı. Müslümanlar bundan pek de hoşnut değildi. Bundan dolayı Almanya herhangi bir Müslüman devleti veya Müslüman topluluğa bir sömürsü olmadığından dolayı diğer büyük devletlerden avantajlıydı. Zira Osmanlı Devleti Almanya'yı bu yüzden kendine yakın bulmuş ve kendi topraklarına girmesine izin vermiştir (Bulut 2019: 118).

1888 yılında Almanya tahtına gelen II. Wilhelm'in Osmanlı Devletine önem verdiği yaptığı ziyaretler ile görülmekteydi. II. Wilhelm tahta gelişinden daha bir sene sonra 1889'da Osmanlı Devletine bir ziyarette bulunacaktır (Kirel 2018: 116). Bu ziyaret sırasında Almanya ile bir anlaşma imzalanacaktır. Bu anlaşmanın sonucunda Almanya, Osmanlı Devleti'nden Konya'ya kadar uzanacak olan demiryolu imtiyazı da almıştır.

Bunun dışında bir de Ticaret Anlaşması(1890) yapılacaktır (Alkan 2015: 44). Anlaşıyor ki her iki tarafta bu durumdan hoşnut olup kendi çıkarları uğruna sırt sırta vermeyi deneyeceklerdir. Kayser II. Wilhelm bu ziyaretlerle de kalmamış 1890'da ve 1898'de de Osmanlı Devletini ziyaret etmiştir (Winterstetten 2011: 10). Yaptığı bu ziyaretlerde Osmanlı'ya yakınlığını göstermek için ve Müslümanlara yakınlığını hissettirmek için şu sözleri ifade etmektedir: “Sultan ve dünyanın her tarafına yayılmış olan 300 milyon Müslüman bilsin ki, Alman İmparatoru kendilerinin dostudur”(Özyüksel 2008: 245).

Görüldüğü üzere Almanya imparatoru ikinci Abdülhamid döneminde Müslümanlara yakınlık göstererek hem Müslümanları hem de Müslümanların halifesi olan Abdülhamid'i yanına

çekmeyi başarmıştır. Zaten bu süreçten sonra Almanya'nın Osmanlı Devleti toprakları üzerinde etkinliğinin arttığını görmekteyiz. Kılıç'a göre sadece Abdülhamid değil bu dönemde tüm Müslüman tebaa Almanya imparatoru II. Wilhelm'in bu konuşmasından dolayı Almanya ya karşı bir yakınlık hissettiğini görmekteyiz (Kılıç 2005: 14).

Osmanlı Devleti Almanya ilişkileri noktasında Almanya'nın kendini nasıl Osmanlı'ya benimsettiği açısından II. Wilhelm'in Müslüman topraklarına veya ülkelerine yaptığı ziyaretler konumuzu aydınlatıcı bir seyre kavuşturacaktır. Bundan dolayı Alman imparatorunun Müslüman ülkelere yaptığı ziyaretlerini ele almak konunun daha iyi anlaşılabilmesi için gerekli bir mevzudur. Kayser II. Wilhelm ile Alman ve Osmanlı Devleti ilişkileri gelişmeye başlayacaktır. Bu gelişmenin mimari ise az önce ismini zikrettiğimiz Alman imparatorudur. Bundan dolayı İmparatorun nasıl bir politika izlediği ve kendini nasıl Müslüman halka sevdirdiğini anlamak gerekir. Bundan dolayı II. Wilhelm'in Osmanlı Devleti toprakları ve Müslüman topraklarına yaptığı ziyaretleri detaylı bir şekilde ele alacağız.

II. Wilhelm'in ilk Osmanlı ziyareti 1889'da gerçekleşmiştir. 93 Harbi sırasında Almanya Osmanlı'ya destek vermiştir (Orhan 2018: 653). Daha çok somut destek yerine soyut anlamda Osmanlı'yı destekleyen bir tavır ortaya koymuştur. Dönemin Alman imparatoru Osmanlı'yı ziyaret edeceğine söz vermiş olsa da bu sözünü yerine getirme noktasında biraz gecikme yaşanmıştır.

Bu gecikmeden dolayı II. Abdülhamid'in Alman İmparatorluğuna karşı tavrında bir sertleşme de görülecektir. Sonun da II. Wilhelm bir yıl gecikmeli olarak 1889'da İstanbul Yıldız Sarayı'na bir ziyarette bulunacaktır. Bu görüşmede iki tarafında farklı amaçları vardı. Osmanlı Devleti'nin amacı kendine karşı olan devletlere bir dayanak bulup kendine göre bir siyaset geliştirmektir. Almanya'nın amacı ise emperyalist emellerini gerçekleştirmektir. Yapılan ziyarette özellikle Alman yatırımcılara özel imtiyazlar verilecektir. Almanya'nın ordu ve teçhizatı hakkında da önemli bilgiler Osmanlı'ya aktarılacak, bununla beraber silah fabrikaları önemli anlamda büyük bir gelişme gösterecektir. Osmanlı Devleti topraklarında Alman bankaları bu dönemden sonra yayılmaya başlayacaktır. Bu bankalar Osmanlı'ya kredi fonları sağlayarak Osmanlı'yı Almanya'ya muhtaç bir duruma getirecektir.

Buradan da anlıyoruz ki aslında Almanya'nın Osmanlı Devleti üzerindeki sömürgeciliği bu ziyaretten sonra gerçekleşiyor. Bunların dışında askeri ilişkilerde de gelişme olduğunu görmekteyiz. Bu süreçten sonra Alman subaylar Osmanlı Devleti topraklarına geleceklerdir. Osmanlı topraklarına gelen Alman Subaylar kısa süre içerisinde Osmanlı'nın ordu sistemini etkileyerek Osmanlı'da önemli görevler alacaklardır. Bu konuda en ön plana çıkan Goltz'tur. II. Wilhelm Yıldız Sarayı'nda şunlara değinmiştir: Barış'ın sürekliliği için Fransa ve Rusya'ya karşı tedbirli olunmalıdır. Bunun dışında Yıldız Sarayı'nda iyi ağırlandığını ve Osmanlı'da çok iyi bir ortamın olduğunu söylemiştir. Almanya imparatorunun bu tavrı diğer Avrupa devletlerini kuşkuya düşürecektir. Alman İmparatoru II. Wilhelm ikinci ziyareti ise 1898'de gerçekleşecektir (Kirel 2018: 118). Bu ziyareti II. Wilhelm kendisi isteyecektir. Ziyaretin amacı ise Müslüman topraklarında yapılmış olan Alman Katolik kilisesinin açılış törenine katılmaktır (Orhan 2018: 654). Tabii ki kaynaklara bakıldığı zaman gerçek amacın bu olmadığı anlaşılmaktadır. Aslında II. Wilhelm bu yolla Müslümanları kendine daha sadık hale getirmek istemektedir. II. Wilhelm Müslümanların yaşadıkları toprakların iyimser bir politikayla sömürülebileceğini iyi anlamıştı. Bundan dolayı tahta geldikten sonra Osmanlı Devleti topraklarına ve Müslüman topraklara sık sık ziyaretlerde bulunacaktır. Bu ziyaretlerin

sonucunda güzel sonuçlar alacak ve diğer ülkelerin başaramadıklarını II. Wilhelm güzel bir dille başaracaktır.

Birinci ziyaretten sonra Alman imparatoru, Osmanlı Devleti padişahı ve Müslüman halk tarafından o kadar sevilmiştir ki yapacağı bu ikinci ziyareti duyan padişah ve halk çok memnun olduklarını dile getirmişlerdir (Orhan 2018: 655).

Yapılan iki ziyarette geniş kapsamlı olacaktır. Nitekim Alman İmparator sadece Osmanlı'yı gezmeyecektir. İlk önce Osmanlı'ya 5 günlük bir seyahat gerçekleştirecektir. Daha sonra güneye doğru ilerleyerek Hayfa, Yafa, Kudüs, Beyrut, Beytullahim ve Şam'ı da ziyaret edecektir (Kirel 2018: 654). Daha önce de belirttiğimiz gibi Almanya'nın sadece Osmanlı üzerinde emelleri yoktu tüm Müslüman toprakları üzerinde emelleri vardı. Almanya bu tüm topraklarda yaşayanların Abdülhamid'in sözüne itimat ettiği konusunda hemfikirdi. Bundan dolayı önce Abdülhamid'i daha sonra da Müslüman halkı etkisi altına almak istiyordu. Birinci ziyaretinde zaten Osmanlı'yı ve Osmanlı padişahını cezbedecek bir politika izlemiştir. Bundan sonraki politikası Müslüman topraklarında bulunan Müslüman halkı etkileyip etkinliğini benimsetmek olacaktır. II. Wilhelm Müslümanlar üzerinde öyle bir etki bırakacaktır ki Müslümanlar kendi arasında Alman imparatoruna kurtarıcı gözüyle bakacaklardır. Yaklaşık bir ay süren bu ziyarette Osmanlı ve Alman ilişkilerinin bu dönemde daha da arttığını göreceğiz (Orhan 2018: 654). Bu süreçten sonra Osmanlı'nın Almanya'ya olan güveni eskisinden daha fazla olacaktır. Bundan dolayı Osmanlı Almanya'ya verdiği imtiyazları daha da arttıracaktır. Bu imtiyazların verilmesi Almanya'nın Osmanlı'nın iç işlerine karışmasına sebep olacaktır (Meadeale 1972: 53). Almanya 1888 yılında Bağdat demiryolunu Ankara –İstanbul - İzmit hattına bağlamak ve bu yolu Erzurum ve Bağdat'a uzatma ayrıcalığını elde edecektir (Muhtar 1999: 93). Onun dışında Osmanlı topraklarında daha çok Alman bankaları açılmış olacak ve bu şekilde Osmanlı'nın ekonomisi de ele geçirilmeye çalışılacaktır.

II. Abdülhamid iktidarındaki son yıllarında bazı sorunlar yaşamıştır. Bu sorunların en başında Balkanlardaki sorunlar gelmektedir. Almanya'nın bu sorunlar karşısında Osmanlı için sergilediği tavır pek de Osmanlı'yı memnun etmemiştir. Balkanlarda çıkan sorunlar da birçok kez Osmanlı'nın yanında bulunmasına rağmen Abdülhamid Almanya'dan daha çok destek beklerken maalesef beklediği desteği bulamamıştır. Bundan dolayı son yıllarda gelişen ilişkiler daha çok ticaret üzerine olmuştur diyebiliriz.

1900'lü yıllara gelindiğinde Almanya ve Osmanlı ilişkileri Bağdat Demiryolları üzerinde kurulmuş bir temel olarak gözüküyordu. Bundan dolayı Abdülhamid son dönemlerine geldiğimiz zaman Almanya ve Osmanlı'nın önceki ilişkilerinden daha soğuk bir ilişki olduğunu görebiliriz. Osmanlı ne kadarda Almanya'nın kendine verdiği destekten memnun değilse de Almanya, Balkan sorunlarında her zaman Osmanlı'nın yanında olarak Osmanlı'ya destek olmaya çalışmıştır. Bu bölgelerin Osmanlı'nın elinde kalması Almanya'nın da işine gelecektir. Az önce de belirttiğimiz gibi Osmanlı bu destekten pek memnun kalmayacaktır. Zira Almanya'dan beklentiler daha fazladır. Almanya Osmanlıya ne kadar destek vermişse de Makedonya sorununun patlak vermesiyle Balkanlarda özgürlük isyanları çıkacaktır. Bunun sonucunda Osmanlı Balkanlarda büyük topraklar kaybedecektir. Aslında Almanya'nın Osmanlı'ya verdiği destek hiç de küçümsenecek bir durumda değildi. Diğer devletlerin bu soruna müdahalesi Almanya'nın da elinin kolunun bağlanmasına sebep olmuştur.

1908 yılına gelindiğinde büyük devletler yani Rusya ve İngiltere aralarındaki sorunu çözmüş olacaklar ve sorun çözüldükten sonra iki taraf bir anlaşma yaparak Almanya, Avusturya, Macaristan karşısında bir ittifak Antlaşması yapacaklardır. Bu antlaşmayı gizli bir şekilde yaparak karşı tarafı telaşlandırmamak isteyeceklerdir. Bunu duyan İttihat Terakkiciler hemen harekete geçerek Osmanlı Devleti 'nin bir yönetim değişikliğine gitmesi için adımlar atacaklardır. İttihat Terakkiciler 'in düşünceleri ise Almanya'ya karşı kurulan ittifakta Osmanlı Devleti 'nin de arada kaynaması söz konusu olabilirdi. İkinci Abdülhamid döneminde Almanya Osmanlı Devleti ilişkileri zirve yapmıştır (Aydın 2017: 108). Almanya'ya verilebilecek olan bir zarara Osmanlı'da bir şekilde ortak olacaktır. Çünkü Almanya'nın en yakın dostu ve müttefiki Osmanlı Devleti olarak görülmekteydi. Almanya'yı yenmek için Osmanlı Devletini de yemek gerekiyor veya Osmanlı Devleti de ortadan kaldırmak gerekiyordu. Bu düşünceye sahip olan İttihat ve Terakki Cemiyeti Abdülhamid'i tahttan indirmek için bazı politikalar geliştirerek başarılı bir şekilde 1908'de Abdülhamid'in ikinci meşrutiyeti ilan etmesine rağmen tahttan indirmeyi başlayacaklardır. Bu olaydan sonrada Osmanlı Devleti Almanya ilişkileri devam etmiş ve ikinci Abdülhamid'in yakınlaşma politikaları sonucunda Birinci Dünya Savaşında birlikte savaşmıştır.

SONUÇ

Osmanlı Devleti - Almanya ilişkileri çok eski bir geçmişe sahip olmasına rağmen iki devletin gerçek anlamda ilişkileri Bismarck döneminde başlamıştır. Fakat bu dönemde olumlu bir ilişki de yaşanmamıştır. Bismarck diğer Avrupalı devletler ile arasını bozmamak adına Osmanlı Devleti'nden uzak ve duyarsız kalma kararı almıştır. 93 Harbi'nde Ruslara yenik düşen Osmanlı Devleti Ayestefanos Antlaşması'nı imzalamak zorunda kalmıştır. Fakat bu durumdan pek memnun kalmayan Avrupalı Devletler Berlin Kongresi'ni düzenlemişlerdir. Bismarck döneminde görülen en önemli ilişki bu kongredir. Bundan dolayı 1871'den II. Wilhelm'in iktidara geldiği 1888 tarihine kadar Osmanlı Devleti Alman ilişkileri geçmişe göre gelişme gösterse de mesafeli bir ilişki sürdürülmüştür.

II. Wilhelm'in iktidarda olduğu dönemde Osmanlı Devletin de padişahlık görevini II. Abdülhamid yapıyordu. Bu dönemde gerçekçi ilişkilerin oluştuğunu görmek mümkündür. Zira iki tarafında birbirine ihtiyacı vardı. Almanya diğer devletlerin sömürgelerine müdahale edecek bir güçte değildi. Bunu Fas'ta deneyerek Fransa'nın kendi sömürü alanı için savaşa hazır olduğunu gördü ve hezimete düşen Almanya yeni sömürü alanları aramaya başladı.

Rusya, Çin ve İran'da başarısız olan bu devlet son seçeneği olan Osmanlı Devleti'ne yöneldi. İhtiyaçtan doğan dostane görünme zorunluluğu ortaya çıkacaktı. İki tarafta zorla bir sonuç elde edemeyeceğini biliyordu. Almanya şansölyesi II. Wilhelm üç kere Osmanlı'yı ziyaret edecektir. Bu ziyaretlerinde kendisinin dost olduğunu belirterek imtiyazlar almaya çalışacaktır.

Osmanlı'nın Almanya'ya yakınlaşmasının sebebi siyasi yalnızlıktan ve Berlin Kongresinde Osmanlı Devleti topraklarını paylaşan Rusya, İngiltere ve Fransa'ya karşı bir müttefik bulmaktır. Almanya'da bu şansı yakalamak için büyük uğraşlar verecektir. Osmanlı ordusuna eğitim vermek için önceleri askeri anlamda yardımlar yapacaktır. İslam dinine yakınlık göstererek kendini Müslümanlara ve II. Abdülhamid'e karşı sevdirmeye çalışacaktır. Bu çetin çalışmaların sonucunda Almanya istediği sonucu da alacaktır. Osmanlı Devleti topraklarında daha önce hiçbir devletin alamadığı ayrıcalıkları Almanya alacaktır. Bu ayrıcalıklar sayesinde Almanya

Osmanlı Devleti topraklarını günden güne sömürecek Osmanlı'nın durumu daha kötüye gidecektir.

Almanya geç dönemde sömürgecilik faaliyetlerine katıldığı için aslında onun için Osmanlı topraklarından başka seçenek gözüküyordu. Fakat bu toprakları da Almanya için özel kılan bazı sebepler vardı. Bu sebeplerin en başında Osmanlı Devleti'nin asker kaynağı ve bunun yanında ekonomik anlamda Almanya için kurtarıcı olmasıydı. Bunun sonucunda Almanya 1888 yılından sonra saldırgan bir tavır sergilediği için Avrupalı devletler ile düşman olmaya başlamıştır.

Bu nedenle Almanya'da Osmanlı Devleti gibi kendini yalnız hissedecek herhangi bir savaş döneminde Osmanlı Devletini ve tüm Müslümanları yanına almak isteyecektir. Bunun dışında iki devleti birbirine yakınlaştıran ekonomik sebeplerde vardı. Almanya sanayi devriminden kısa bir süre sonra hammadde kaynaklarının yetersiz olduğunu gördü. Bundan dolayı deniz aşırı arayışlar içine girdi. Bu arayışının kurbanı ise Osmanlı Devleti oldu. Osmanlı Devleti'nin sanayi devriminden sonra sömürülmemiş bir bölge olması ve zengin kaynaklarının bulunması Almanya'nın ilgisini çekiyordu. Almanya Osmanlı Devleti'nin hammaddelerinden yararlanmak ve bu topraklarda pazar kurmak için hemen harekete geçmişti. Fakat bunu zorla yapamayacağını da biliyordu. Bundan dolayı Osmanlı Devleti ile dostane ilişkiler kurarak buradaki kaynakları sömürmeye başlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Albayrak, Mustafa, "Osmanlı-Alman İlişkilerinin Gelişimi ve Bağdat Demiryolu'nun Yapımı", OTAM(Ankara), s,6,1995.
- Alkan, M. Nail, "Hayranlık, Dostluk ve Çıkar Üçgeninde Türk-Alman İlişkileri", Sosyal Bilimler Dergisi, s,3, Nisan, 2015.
- Altıntaş, Yusuf, Ziya, "Otto Von Bismarck ve Osmanlı'daki İmajı", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2012.
- Avcı, Remzi. "Sömürünün Ulaşım Aygıtları: Bağdat Demiryolu Özelinde Alman Emperyalizmi". Mukaddime 6, s, 2, 28 Ocak 2016.
- Aydın, Ayşe. "Türkiye-Almanya Dostluk Antlaşması (3 Mart 1924)". Sosyal Bilimler Dergisi 19, s, 1 Haziran 2017, 21-107.
- Başaran, Ali, Annales Araştırma Yöntemine Göre Türkiye'nin Uluslararası Politikadaki Yeri ve Rolünün Değişimine Rusya'nın Etkisi 1699-2017, Form Ofset, İmaj Yayınevi, Ankara, 2018.
- Bulut, Mehmet ve Muhammet Enes Kala, Nuri Salık, ve Maşallah Nar, Sultan II. Abdülhamid Dönemi Siyaset-İktisat-Dış Politika-Kültür-Eğitim, Erkam Matbaası. C. 1,İzü Yayınları, İstanbul, 2019.
- Earle, Edward Mead, Bağdat Demiryolu Savaşı, Çev: Kasım Yargıcı, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1972.
- Goltz, Colmar, Von Der, Yirminci Yüzyıl Başlarında Osmanlı- Alman İlişkileri Golç Paşa'nın Hatıratı, Çev: Faruk Yılmaz, İz Yayıncılık, İstanbul, 2012.

- Işık, Zekeriya. “19. Yüzyıl Osmanlı Dış Politikası Üzerinde İngiliz Tesiri”. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, s, 2, 2011.
- Karadağ, Cafer, Tayyar, “Alman Federalizminin Tarihsel Süreçteki Gelişimi”. Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, 13, s, 2, 30 Haziran 2015.
- Kılıç, Sezen, Türk-Alman ilişkileri ve Türkiye’deki Alman okulları: 1852’den 1945’e kadar, Maltepe, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2005.
- Kirel, Serpil, ve Oya Kasap Ortaklan, “Alman İmparatoru II. Wilhelm’in Osmanlı İmparatorluğu’nu Son Ziyareti (1917)”, Sinema Araştırmaları Dergisi 9, s,1 10 Mayıs 2018, 58-113.
- Kurtaran, Uğur. “Osmanlı Prusya İlişkilerinin Gelişiminde Prusya Elçisi Karl Adolf Von Regin’in Faaliyetleri (1755-1761)”, Uluslararası İlişkiler Dergisi 12, s, 47, 29 Aralık 2015, 31-115.
- Mahmud Muhtar ve Erol Kılınç, Maziye Bir Nazar: Berlin andlaşmasından Harb-i Umûmî’ye kadar Avrupa ve Türkiye-Almanya Münasebetleri, Ötüken Kültür Serisi, İstanbul, 1999.
- Orhan, Sibel. “Alman İmparatoru II. Wilhelm’in Weltpolitik Siyaseti Çerçevesinde Osmanlı Topraklarını İkinci Ziyareti (1898)”, Journal of History Culture and Art Research 7, s, 5, 31 Aralık 2018.
- Ortaylı, İlber, İkinci Abdülhamit Döneminde Osmanlı İmparatorluğu’nda Alman Nüfuzu, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1981.
- Ortaylı, İlber, Osmanlı İmparatorluğu’nda Alman Nüfuzu, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2006.
- Potyemkin, Vladimir, Uluslararası ilişkiler Tarihi – 1 Diplomasi Tarihi, Çev: Atilla Tokatlı, Evrensel Basım Yayınları, İstanbul, 2009
- Özgüldür, Yavuz. “Yüzbaşı Helmut Von Moltke’den Müşir Liman Von Sandres’e Osmanlı Ordusunda Alman Askeri Heyetleri”. Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM) 4, s, 4,1 Mayıs 1993.
- Özyüksel, Murat. “İkinci Meşrutiyet ve Osmanlı İmparatorluğu’nda Almanya-İngiliz Nüfuz Mücadelesi”. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, s, 38, Mart 2008, 26.
- Winterstetten, K,Von, Berlin-Bağdat Alman Yayılmacılığı ve Osmanlı Politikaları, Çev: Faruk Yılmaz, İz Yayıncılık, İstanbul, 2011.
- Yıldırım, Elif. “Dağılma Döneminde Osmanlı Dış Politikası”. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul, 2017.